

De wereld is groter dan de poppenhoek

1 januari 1984

Auteur: Els Schellekens

Volume: 15

Nummer: 1-2

Pagina's: 26-36

Documenten

- [moer_jrg15_004.pdf](#)

e ls sc h e lle k e n s de wereld is groter kleuters dan de poppenhoek het begint al vroeg de socialisatie tot meisjes en jongens els schellekens docente nederlands aan de rijkspedagogische akademie te alkmaar afdeling opleiding voor kleuterleider beschrijft hoe kleuterleiders in hun denken en handelen bijdragen aan sekse-specifieke socialisatie en wat zij daaraan zouden kunnen veranderen ook voor de opleiding betekent dat verandering en vernieuwing zowel van de inhoud van het officiële als van het verborgen leerplan jonge kinderen hebben voornamelijk met vrouwen de zorg voor jonge kinderen op zich te wettigen te maken meestal is moeder thuis op de nemen bijvoorbeeld door een zorgende vader creches werken bijna uitsluitend vrouwen en dit een medewerker van een kinderdagverblijf of patroon zet zich voort op de kleuterschool kleuterleider te worden 1 vrouwen hebben een dominante positie waar het wetgeving opvoeding en onderwijs moeten vrouwen gaat om het doorgeven van waarden en normen vrouwen en mannen garanderen dat ze autonoom tegelijkertijd krijgen peuters en kleuters onwille kunnen kiezen voor de manier waarop ze hun le keurig het idee dat moederen een taak is voor vrouwen willen inrichten vooral vrouwen zien daar vrouwen kinderen sekserol vrij opvoeden is een steeds meer in omdat zij in een achterstandspositie zolang ze om zich heen de traditionele tie zitten ze zullen hun macht invloed uit te oefenen tot voorbeeld hebben kinderen sekse fenen op jonge kinderen goed moeten gebruiken rol vrij opvoeden is ook een illusie zolang de opvoedster zelf haar bagage met regels voor wat onderwijzers zogenaamde mannelijke en vrouwelijke eigenschappen zijn niet overboord gooit en dat lukt een belangrijk deel van de socialisatie van jonge niet makkelijk het is zozeer een deel van haar kinderen vindt plaats op de kleuterschool ze bewustzijn geworden dat ze er zich slechts met ervaren daar dat anderen ten aanzien van hun ge de grootste moeite van kan losmaken een eerste drag verwachtingen hebben die ten dele bepaald voorwaarde om kinderen sekserol vrij op te voeden zijn door hun sekse het is belangrijk dat leerden is het besef dat de gangbare sekserolverde krachten hiervan doordrongen zijn en er uiterst lang niet vanzelfsprekend is een van de manieren zorgvuldig mee omgaan

om deze te doorbreken is het stimuleren van er bestaat geen handboek sekserol-
doorbreking 26 aan de hand waarvan de leidster een analyse kan kinderen in koor
goed zo zegt de juf zo nu gaan we maken van het seksebepaalde gedrag van
kleuters weer naar de klas terug en van waaruit ze kan leren wat je kunt verande-
ren en vooral hoe je dat kunt doen inmiddels onnadenkend geeft de leidster haar
eigen opvoe verschijnt er steeds meer literatuur die onderwijs dingspatroon door
hoewel het in het merendeel krachten op het spoor kan zetten diverse vrouw van de
gevallen zo zal zijn dat moeders meer tijd wen en onderwijsbladen geven the-
manummers in de keuken doorbrengen dan vaders is dit niet uit ook op beleids-
niveau is er de laatste jaren vanzelfsprekend verstandiger zou het zijn de aan-
dacht voor de positie van meisjes en jongens kleuters te vragen hoe het bij hen
thuis geregeld in het onderwijs en de maatschappij groepen als is en wat ze daar-
van vinden door het stellen van marie word wijzer en de vrek 3 brengen die vraag
laat de leidster in ieder geval de moge wel overdacht lesmateriaal op de markt
maar al lijkt open dat het ook anders kan ervaringen deze initiatieven hebben
pas effect als de onder als de bovenstaande zal jongetjes doen begrijpen wi-
jskrachten bereid en in staat zijn hun eigen dat het een onmannelijke wens van
hen is te wil handelen kritisch te bezien en zich bewust zijn len regeren in de
keuken b ij wijze van spel is het van hun waarden en normen met betrekking tot
nog wel te accepteren maar op de langere ter sekserolbepaald gedrag mijn zullen
ze zeker geen keukenprins willen zijn in dit artikel zal ik enkele situaties op de
kleuter school beschrijven en bespreken en aangeven hoe in de kring praat de leid-
ster met de kinderen over meis leidsters met sekseroldoorbreking om kunnen jes
en jongen s speelgoed ze wil duidelijk maken dat kin deren van beide seksen best
met alle soo rten speelgoed gaan kunnen spelen door bij een pop die de groep cat-
egori in het tweede deel neem ik de kleuterleidstersop see rt als meisjesspeelgoed
te vragen kunnen jongens leiding onder de loep vanuit het aspect sekserol daar
dan n i et mee spelen ontlokt ze de k i nderen feil doorbreking daar worden de
toekomstige kleu loos het gewenste antwoord na een aantal variatie s op deze
vraag constateert de leid terleidsters gevormd ster dat alle kinderen dus eigenlijk
met alle speelgoed kunnen spe len als ze er zin in he bben de kinderen be pr a kti-
jks ituat ies op d e kle ute rschoo l amen dit braaf tessa die kennelijk nog iets voor
haar soo rt wil rese rveren zegt dan juf maar opmaakspullen peter en h e leen zit-
ten in de boekenhoek h e leen leest die zijn w el allee n voor meisjes daar had juf
nog niet peter doet niets de leidster vraagt peter o f hij voor aan gedacht ze geeft
tessa gelijk een andere jongen in de platenmap een a fbeelding van een olifant wil
zoeken heleen hoort de vraag van de juf ook en begint meteen in haar eig e n boe
k te b laderen om ondanks haar goede bedoelingen en misschien het gevraagde te
zoeken helaas in haar boek staan al alleen al door het stellen van de vraag
bevestigt leen maar vogels ze s laat het dicht en zoekt in de kast de leidster uitein-
delijk dat er verschil is de naar andere dierenboeken al s peter in d e map geen oli-
fant heeft kunnen vinden staat hij op om d i t aan juf te make up blijft voorbehou-
den aan meiden in de melden heleen draaft hem achte rna poppenhoek mag een
knaapje nog wel eens meis jeskleren aan maar als hij zich wil opmaken geldt
heleen is hulpvaardig en maakt graag een goede er een nieuw taboe omgekeerd is

dit niet zo beurt bij juf haar eigen bezigheid maakt ze on meisjes laten zich tot ieders vermaak rustig een dergeschikt aan het groepsgebeuren misschien baard of een snor opschilderen het zien van jon heeft ze zoals zoveel meisjes thuis gezien hoe gens met meisjeskleren aan met een poppenwa moeder steeds weer haar werk onderbreekt om gen op straat of met make up kan echter nog me dat manlief of de kinderen aandacht vragen mis nigeen shockeren de leidster kan met praten schien heeft ze thuis geleerd verantwoordelijk te over speelgoed wel grenzen verleggen maar zijn voor haar jongere broers en zusjes daarmee doorbreken is echt een erg zware opgave leert ze al snel gevoelig te zijn voor de wensen en behoeften van anderen selectief kijken misschien vielen juist deze gebeurtenissen me op in het speel lokaal is een echte keuken gebouwd voor omdat ik ze wilde zien als je erop uit bent kun dat de kinderen daarin mogen gaan spelen k r ijgen ze uit je gedrag signaleren dat bij meiden jongensrollen leg van de juf de leid ster praat over de s pul l en die er past omdat je je ideeën dat kinderen het al vroeg staan en waar ze voor nod i g zijn tenslotte vraagt ze en wie werkt er in de keuken moedervr roepen de leren bevestigd wil hebben het eventuele hulp 27 q o e q1 w u ye e y m w e vaardige gedrag van een jongen dat natuurlijk eenmaal stuk voor stuk een andere aanpak ook bestaat zou me misschien minder snel in het kritisch kijken naar de eigen classesituatie blijft oog springen zoals bij iedere vorm van waarne een moeilijk balanceren tussen wat je seksegebon men spelen ook hier de persoon van de waar den gedrag zou kunnen noemen en je interpreta neemster en haar verwachtingen een grote rol tie van het karakter van een kind wel zijn er ten bovendien heb ik aan de losse situaties een vrij denzen in een of andere richting te ontdekken vergaande interpretatie gekoppeld waarmee lang die je kunt proberen aan te moedigen of af te niet iedereen het eens zal zijn zwakken bij ieder individu en in de groep nauw keurige observatie kan uitwijzen dat er wel dege de rol van de leidster lijk systematisch verschil in gedrag voorkomt op de vraag hoe systematisch dergelijk sekserol een complicerende factor is dat veel aan vrou bepaald gedrag voorkomt bij haar kleuters en hoe wen toegeschreven eigenschappen als nas-trevens ze dat kan tegengaan zal iedere leidster zelf het waardig gelden hulpvaardigheid zich verant antwoord moeten zoeken maar ze zal sekseste woordelijk voelen voor een groep en inschikke reotype gedrag niet automatisch kunnen herken lijkheid van meisjes maakt hen juist tot gewaar nen omdat ze nu eenmaal zelf als vrouw gesocia derde leerlingen liseerd is als je ervoor kiest de meiden de vanzelfsprekend zonder er gericht op gelet te hebben constateren heid van aanpassend volgzaam en rustig gedrag af veel leidsters onbekommerd dat seksestereotype te leren maak je het jezelf als leidster moeilijker gedrag zich in hun klas niet voordoet ze bewe dan stimuleer je in feite gedrag dat juist voor las ren dat ze meiden en jongens precies gelijk be tig doorgaat toch is dit een belangrijke stap op handelen mogelijke verschillen in de manier weg naar gelijkwaardige behandeling tegelijker waarop ze kinderen benaderen verklaren ze uit de tijd moeten de jongens gestimuleerd worden veel aard van de individuele kleuter ze vragen no u van het socialere vrouwen gedrag over te nemen 28 een opdracht voor de lezer linda laat zich niet zomaar de kaas van het er volgen drie observaties voor het doorlezen brood eten maar uiteindelijk krijgt michel zijn van mijn commentaar is het

misschien aardig zelf zin kennelijk heeft ze er geen echte ruzie voor een interpretatie en reactie te formuleren over vrouwen voelen zich vaak verantwoordelijk voor lida speelt in de wate rt afel met de dop van een flacon de sfeer ze hebben een vermogen ontwikkeld die als trechter dienst m oe t doen michel benade rt lin het ergens gezellig te maken ze zijn naar buiten da ik moet deze hebben voor olie hij probee rt de dop gericht en doen hun best ruzies te voorkomen uit haar hand te pakken maar ze laat niet los dan pro of voor de buitenwereld te verbergen meisjes beert michel het op een andere manier mag ik niet de ze hebben lida reageert niet michel kijkt teleurge zijn daarom dikwijls inschikkelijker misschien steld op het moment dat lida de dop even uit haar ook omdat ze vaak in fysieke kracht voor jongens handen legt grist hij het ding weg lida roept heel onderdoen de aan vrouwen toegeschreven hard neelil maar laat het zo ze pakt een g ro tere intuïtie is een resultaat van dit zich oriënteren echte trechter en zet daarmee haar experimenten voort op anderen de gevoeligheid voor stemmingen het opruimen in de timmerhoek verloopt traag maneen hebben vrouwen ontwikkeld doordat ze leerden is toen juf het zei meteen begonnen ze heeft al wat zich in anderen te verplaatsen losse stukjes hout opgeborgen en enkele gereed s chap meisjes zijn netter en gehoorzamer ze maken pen en spijkers terug in de kist gedaan twee jongens minder problemen rond opruimen ook nemen timmeren nog gewoon door de derde is weggelopen juf komt voorbij en ge eft een taak verdeling de jongens ze vaak jongens het werk uit handen zonder met stoppen nu met hun werk maneen moet alle nog bru i k een te klagen dat ze meer doen dan anderen zo ba re s pijkers bij elkaar zoeken en terugdoen i n hun ki st hebben ze het moeder thuis ook zien doen marc je ze zoekt ook op de grond de jongen s laten gereed nen misschien ook schap en houtjes liggen tot ik ze erop wijs als ze de hun opgedragen taak volbracht hebben verdwijnen ze uit de inderdaad heeft de klas van marlies een overwe timmerhoek maneen i s nog bezig ze veegt ook nog de gend mannelijke bezetting de meisjes die er zijn snippers van de tafel hoewel juf daar niets over gezegd behoren bijna allemaal tot de groep jongsten in had het voorbeeld gaat het om een kinderlijk bewust in de timmerhoek in de hal knutselen drie jongens en zijn van sekse jongens hebben iets dat meisjes een meisje een cadeau voor vaderdag in elkaar ik praat moeten ontberen oftewel je hebt mensen met wat met de kinderen kennelijk denkt marlies dat ik en mensen zonder en mensen zonder zijn van een van de jongens aanspreek als meisje de jongens en zelfsprekend letterlijk minder een leidster zou ik hebben daar niets van gemerkt marlie s legt mij uit dergelijke voorvallen kunnen aangrijpen om met hij is een jochie hoor en hij heet sander ik ben een meisje ik vraag dan hebben jullie me er mei sjes in de meisjes en jongens te praten over hun eigen klas of meer jongens jongen s antwoordt rene met lichaam en dat van leden van de andere sekse een brede grijns een twee drie meisjes beeneen meiden moeten hun geslachtsorgaan positief le meisje want jij tegen marlies hebt je piemel er net af ren waardenen vanuit het inzicht dat er mensen gezaagd duizend zestig tien jongens beeneen meisje tegen deze overmacht kan marlie s niet op ze is gebom zijn met het een en mensen met het ander beide bardeerd tot een gemankeerde jongen en ze legt zich er vormen zijn gelijkwaardig de piemel zou dan bij neer niet langer een machtssymbool hoeven zijn re fl e ctie

op eigen verwachtingen volwassenen raken vertederd door de snoezigheid van een meisje en de stoerheid van een jongen. Ze moedigen kinderen hierin aan door de keuze van kleding hun reacties en het speelgoed dat ze geven. Meisjes mogen zolang ze klein zijn zich ook jongensachtig gedragen. We glimlachen om deze wildebrassen meisjesachtig gedrag van jongens daarentegen stuit op weerstanden: de vaste rolverwachting en de eraan gekoppelde waardering. Geldt voor hen sterker ze hebben dus in feite minder vrijheid. Deze kindbeelden zitten heel diep in ons veranmanier om gezagscrisisjes te voorkomen maar kerd de reclamewereld bijvoorbeeld maakt er eerlijk is het niet driftig gebruik van het herkennen van deze vermeden moeten leren inzien dat datgene wat ze wachtingen maakt het mogelijk er kritisch mee zelf doen belangrijk is als ze hun bezigheden om te gaan dit moeizame proces is vooral in de zonder meer in de steek laten voor een of andere benadering van jongetjes van groot belang. Vorm van sociaal gedrag is het de taak van de leidster deze neiging af te remmen en de meisjes de dagelijkse praktijk juist te prijzen als ze een tijdje onafgebroken ge een gelijke behandeling van meisjes en jongens in concentreerd aan het werk zijn geweest. De kleuterklas is het gemakkelijkst te realiseren in de ervaringswereld van de kinderen blijft uit de organisatie van het klassegebeuren gangspunt van het onderwijs als het thuis net zo de leidster kan erop toezien dat bepaalde klusjes toe gaat als in de voorleesboekjes wat seksmeubilair versjouwten kast opruimen plantjes rolgedrag betreft is de school de plaats om daar verzorgen gelijkelijk over alle meisjes en jongen vragen bij te stellen kinderen vergelijken dan gensen verdeeld worden ze geeft het goede voor hun eigen situatie met die van anderen kunnen beeld door eenvoudige technische karweitjes zo bedenken hoe het eventueel anders kan en of ze als een stekker repareren de stortbak van de wc dat zouden willen zo leren ze hun eigen plaats nakijken zelf op te knappen hopelijk vindt ze zoeken binnen het grotere kader van bestaande wat mannen in haar omgeving die eens op school maatschappelijke structuren en hun toekomst willen komen helpen met pannekoeken bakken verwachtingen daarin of het lokaal schoonmaken wel doordacht omgaan met leermiddelen is weer de leidster van de klas waar ik het merendeel van eenvoudiger te realiseren het voorkomen van de observaties deed laat jongens en meisjes even seksstereotype gedrag is tegenwoordig een van vaak en liefst gemengd in bepaalde hoeken spe de populaire invalshoeken om kinderboeken te lenen ze stimuleert de kinderen loste komen van bekijken vooral de jips en jannekes van annie hun traditionele spelpatronen door hun aandacht schmidt moeten het ontgelden want janneke anders te richten inde poppenhoek bijvoorbeeld breit en huilt jip neemt initiatieven en durft is er iets meer te doen dan het vadertje en moe veel moeder is thuis en voedt de kinderen op dertje spelen als je de kinderen een boterham vader werkt of leest de krant dit beeld is wel geeft met de opdracht deze eerlijk te verdelen erg traditioneel een andere inspirerende opdracht was jullie gaan de schrijfster begon dan ook al eind van de jaren op vakantie en kunnen maar een koffer met vee rt ig met haar dagelijkse belevenissen verhaal spullen meenemen wat zou je daarin doen in tjes in recente her uitgaven past ze de inhoud eerste instantie grijpen de kinderen alles wat ze wat aan de moderne tijd aan ook wat betreft het voorhanden komt dan blijkt de koffer te klein jongens en meisjesgedrag ze zoeken samen

uit wat er nou echt belangrijk is over het algemeen levert zelfs een oppervlakkige om bij je te hebben analyse van verreweg de meeste kinderboeken als je op een dergelijke manier een beroep doet een bestoft beeld op verschillende uitgevers heb op de creativiteit van kinderen is de poppenhoek ben het gat in de kinderboekenmarkt met be voor jongens net zo aantrekkelijk als voor meis trekking tot het item sekseroldoorbreking al ont jes ook het veelvuldig inrichten van verschillen dekt het resultaat is de publikatie van boekjes de ontdekhoeken levert afwisselende en stimule als de pop van willem waarin de mannelijke rende leerervaringen op hoofdpersoon vurig verlangt naar een pop zijn moeilijker is het consequent te zijn in goed of af ouders vinden dat geen speelgoed voor een jon keuren van gedrag vaak gebeurt dit onwillekeu gen maar met steun van zijn grootmoeder lukt rig ik heb wel gemerkt dat meisjes eerder op sto het toch inmiddels hebben de andere volwasse rend gedrag worden gewezen dan jongens vooral nen alle gelegenheid gehad om hun onvrede te in de kring misschien werkt hier de onbewuste spuien daardoor bevestigt dit verhaal misschien ervaring door dat waarschuwingen meer effect wel juist dat het maar raar is dat willem een pop hebben op meisjes leerkrachten hebben vaak de wil neiging jongens af te leiden of extra aandacht te eigenlijk is het een probleem van volwassenen die geven op het moment dat ze lastig zijn het is een in de knoop komen met hun eigen normen bij j 30 de luis terende kleuters zal in ieder geval blijven deel van een veel verderstreckende onderwijs hangen dat een pop en een jongen niet vanzelf ideologie de achterliggende gedachte is dat de sprekend bij elkaar horen misschien is dit het school kinderen moet steunen in hun groei tot tegenovergestelde van wat de leidster wilde berei evenwichtige volwassenen die in staat zijn keuzes ken 5 te maken in hun leven er zijn goed overdachte kinderboeken op de markt waarin het gedrag van mensen niet voor de ouders namelijk bepaald wordt door hun geslacht som mige boeken van uitgeverij sara vormen een zin tussen ouders en leerkrachten bestaan er vaak volle aanvulling op het bestaande arsenaal vaste onuitgesproken verwachtingen soms praten rolpatronen in jeugd literatuur boeken als de on leidsters enigszins geirriteerd over werkende moe hebbelijke hebzedan van edna preston rafelkap ders die hun kinderen te laat ophalen in plaats en andere verhalen bijeengebracht door ethel van hen te steunen en bijvoorbeeld bij de ge johnston en madelief van guus kuijer laten meente aan te dringen op een goede buiten echte lastige avontuurlijke zelfbewuste meisjes schoolse opvang zien omgekeerd wordt er van leidsters verwacht dat een goedkoper alternatief is het omdraaien van ze ophouden met werken zo gauw ze kinderen sekserollen in bestaande verhalen naamsverwis krijgen vooral moeders die zelf hun baan heb seling en aanpassing van de persoonlijke voor ben opgegeven omwille van de kinderen kunnen naamwoorden verlopen na enige oefening soepel erg fanatiek zijn in het veroordelen van vrouwen de ervaring van een paar kleuterleidsters die dit die het anders willen doen ik schrok toen ik uitprobeerden was dat kinderen er alleen maar een moeder opgehouden met werken onlangs op reageren als door de omdraaiing de plaatjes hoorde vertellen over haar pogingen samen met niet meer bij de tekst passen ken nelijk zijn ver andere moeders te bewerkstelligen dat op de haalfiguren ook jip en janneke voor kleuters kleuterschool van haar zontje niet de kinderloze niet zo sek-

serolvast dat omkering verbazing uit juf van begin twintig ontslagen zou worden maar lukt over het veranderde gedrag haar collega met meer dienstjaren omdat die een met enige voorzichtigheid zou je hieruit de con man heft die verdient en kinderen waar ze voor clusie kunnen trekken dat seksestereotype gedrag hoort te zorgen nog niet stevig in het bewustzijn van kleuters is feit is dat het merendeel van de moeders hun verankerd het is dus aan de leidsters in dit op baan heeft opgezegd soms omdat ze full time zicht zoveel mogelijk gevarieerde gedragsvormen voor de kinderen wilden zorgen soms ook omdat aan te bieden in voor te lezen verhalen maar met er geen plaats meer voor ze was of ze het gevoel rolomkering alleen ben je er nog niet wat jeugd kregen te moeten opschuiven voor een jongere literatuur betreft vaak gaan sekserolstereotypen die nog geen kans had gehad op deze manier samen met ook in andere opzichten stereotype wordt er op vrouwen sociale druk uitgeoefend beelden van het voorbeeldige gezin we kennen een part time baan zit er meestal niet in of om allemaal de brave kindertjes voorzien van een dat het slecht heet te zijn voor het werk kleuter voorbeeldige pa en moe die vertederd reageren op leidsters of omdat de kostwinner man zijn vol hun ondeugende dochttertjes en stoute zoontjes ledige dagtaak niet kan of wil terugbrengen en die het op hun beurt overigens weer o zo goed het tekort aan creches is nog steeds nijpend bedoelen als je de saskia en jeroenrollen om als kleuterleidster kun je aan deze situatie na draait blijven het kleffe verhaaltjes het enige al tuurlijk weinig veranderen wel zou het mogelijk ternatief is mensen te laten zien in kinderboeken kunnen zijn met moeders de irritaties te bepra guus kujer al veel geprezen laat kinderen in ten van sekserol vrij opvoeden komt niet veel te zijn boeken hun eigen leven leiden ze hebben recht als kinderen voortdurend geconfronteerd ook rottige kantjes de schrijver neemt behalve worden met een slecht humeur als moeder of de meeste volwassenen ook de kinderen serieus leidster zich niet aan de normen voor wat bij een in zijn romans ze zijn in staat keuzes te maken moeder hoort aanpast en hebben een scherp oog voor volwassen onhan en uiteraard een ouderavond waarbij leidsters en digheid ouders elkaar op de hoogte stellen van ideeën en sekseroldoorbreking is onvermijdelijk een onderactiviteiten in verband met sekseroldoorbrekin g 31 kan zeer nu tt ig en stimulerend z i j n ideale uitgangspositie om de studenten meiden vriendelijk op te leiden maar op school doen de opleiding zich situaties voor als de volgende k leuterleidster is altijd een typisch vrouwenbe irene heeft net een ern s tig gesprek achter de rug over roep geweest p as de laatste jaren kiezen ook haar praktijk waarin het allemaal niet zo be s t lukt ze staat bij de koffieautomaat een mannelijke leerkracht mannen bewust voor dit vak ze komen onver ziet haar wat bedrukt kijken hij reagee rt met goeie mijdelijk terecht in klassen met meiden die het morgen schoonheid wat zie je er weer prachtig uit van hen bepaald niet gemakkelijk maken in 1980 81 daag irenes gezicht klaar wat op ze glimlacht en ver was op de klos in alkmaar een op de honderd dwijnt schielijk met haar koffie naar de kantine studenten van het mannelijk geslacht marijke komt de docentenkamer binnen een van de aanwezige leraren roept zo schatje hou je nog van de studentes me de studente lacht verlegen enkele vrouwelijke do de opleiding in alkmaar geeft het volgende beeld centen kijken elkaar aan en zwijgen te zien de studentes zijn tussen

de 16 en 20 jaar ze wo beide gevallen zijn voorbeelden van de speciale nen bijna allemaal nog thuis ze zien op tegen al manier waarop mannen vaak met jonge vrouwen op kamers gaan wonen de meesten willen wel omgaan hoewel speels bedoeld en in gemoe eventueel wel samenwonen in de zin van een delijke sfeer uitgesproken zijn het opmerkingen proefhuwelijk ze staan welwillend tegenover een die studentes nadrukkelijk met hun vrouw zijn taakverdeling waarbij de man ook huishoudelijke confronteren ze worden gewaardeerd op uiter klussen op zich neemt als ze een baan kunnen lijk en zijn de schatjes van de mannen krijgen zullen ze daar blij mee zijn ook al ver de twee situaties laten iets zien van het verbor wachten ze niet langdurig te blijven werken gen leerplan behalve in de attitude van leer mocht er geen plaats zijn op de arbeidsmarkt krachten zitten ook in leermiddelen schoolorga dan stort hun wereld niet in het overgrote deel nisatie en vakinhouden vaak enorme rolbevesti zegt een toekomst voor zichzelf te zien als echt gende tendenzen de meeste lesgevers aan de op genote en moeder leidingen zijn zich hier niet van bewust net zoals nadenken over de vraag of dat perspectief wel zo op de kleuterschool is het merendeel van de leer vanzelfsprekend is en of ze er echt voor kiezen krachten ervan overtuigd dat ze vrouwelijke en kan bedreigend zijn als ze zouden bedenken dat mannelijke studenten precies gelijk behandelen ze iets anders willen dan is dat wat werk betreft formeel is er ook geen onderscheid pas als je ge in ieder geval moeilijk te bereiken op een baan leerd hebt erop te letten vallen de verschillen op hebben ze weinig kans als hun voorgangers zich dan zie je dat er veel werk aan de winkel is de niet langer met de eerste baby naar huis zouden moeilijkste taak is collega s die er niet zo n pro laten sturen kleuterleidsters hebben al snel het bleem van maken te doordringen van het belang gevoel dat ze plaats moeten maken voor jonge van een sekserol vrije opleiding en aandacht voor ren meisjes in het onderwijs de talloze nota s advies hier ligt denk ik een oorzaak van de weerstand zen en studies van verschillende werkgroepen op die het thema sekserol doorbreking ook vaak bij dit terrein belanden weliswaar geregeld op de studenten oproept leerkrachten die hier gere leestafels maar worden meestal slechts bekeken geld over praten in hun lessen krijgen al gauw het door bij voorbaat geïnteresseerden voor de an etiket doordrammerig te zijn mensen die hun deren gaat het nog steeds om een marge ver eigen frustraties willen overdragen op weerloze schijnsel dat ze afdoen met dat weten we zo studentes langzamerhand wel deze houding dragen ze ook al zouden ze dat niet willen over op studen de leerkrachten ten al was het alleen maar door het onderwerp te op de opleidingen voor kleuterleidsters werken negeren over het algemeen meer vrouwelijke leerkrachten dan mannelijke het centrale vak methodiek di het leerplan dactiek dat in de nieuwe pabo opgaat in pedago opleidingsscholen moeten studenten een zo giek is nu nog een vrouwenvak dat lijkt een breed mogelijke kijk geven op hun toekomstige 32 beroepspraktijk het opsplitsen van het onderwijs val zal de plaats van dit onderwerp in het leerplan in vakken kan zo n brede oriëntatie in de weg goed met de praktijkbegeleidsters moeten wor staan dikwijls ligt nog teveel nadruk op het ver doorgesproken eventuele praktijkopdrachten op werven van kennis en deel vaardigheden thema dit gebied zoals het maken van observaties met tisch of projectonderwijs kan vakoverstijgende betrek-

ing tot meisjes jongensgedrag behoeven onderwerpen een kader geven studenten zien een gedegen verantwoording ook naar de leid verschijnselen in hun onderlinge samenhang met sters toe relaties naar de verschillende vakken in het modelonderwijsleerplan voor de nieuwe de vakken pedagogische academie pabo slo februari welbeschouwd heeft sekseroldoorbreking raak 1982 noemen de samenstellers sekseroldoorbre vlakken met alle vakken voor tekenen geldt bij kend onderwijs als een van de kijkpunten die de voorbeeld dat leidsters meisjes tekeningen al bij identiteit van het instituut bepalen alle opleidin voorbaat interpreteren in de huiselijke richting gen zouden dus minstens een visie op dit onder terwijl ze onbewust jongens stimuleren om werp moeten ontwikkelen en deze concretiseren vliegtuigen vernuftige constructies en spannende in het leerplan een kritische analyse en bijstel avonturen uit te beelden bij de keuze van liedjes ling van het verborgen leerplan is een taak voor kan de leidster erop letten geen teksten met al te het hele team daarnaast moeten de verschillende rolbevestigende inhouden aan te bieden of daar secties aangeven hoe ze sekseroldoorbreking in zelf op te variëren meisjes en jongens moeten hun vakinhoud willen integreren even vaak diverse soorten instrumenten bespelen dat is voor opleidingsscholen een enorme taak enkele vakken zal ik hier wat uitgebreider be in het modelonderwijsleerplan wordt opgemerkt spreken het leren kennen van seksespecifiek gedrag als pedagogiek de centrale vraag is zijn je opvoe docent is erg moeilijk het is echter wel een voor dingsdoelen voor meisjes en jongens precies het waarde om je houding te kunnen veranderen ob zelfde of zouden ze dat moeten zijn wat zeggen servaties door collega s en of studenten kunnen pedagogen en psychologen over de aanpak van je op weg helpen door jezelf kwetsbaar op te meisjes en jongens hoe komen ze aan deze op stellen dit soort dingen bespreekbaar te maken vattingen een in ieder geval voor de docenten ontstaat er een betere communicatie met studen bruikbaar boek is van traditionele meisjespeda ten aangezien ook studenten moeten leren deze gogiek tot roldoorbrekend onderwijs door p gedragingen te herkennen in verband met hun la jungbluth nijmegen 1978 diverse ontwikke tere beroepspraktijk moeten we er als docenten lingspsychologieboeken gaan uit van een implicie zeer intensief mee bezig zijn p 79 te vooronderstelling dat meisjes zich anders ont zover zijn we nog lang niet menig docent e wikkelen dan jongens zonder dit gegeven te pro houdt de klasdeur angstvallig gesloten en voelt kri blematiseren naar het kind wordt vaak automa tische opmerkingen als een aantasting van het tisch verwezen met hij in de voorbeelden figure baas in eigen klas principe ren slechts zelden meisjes en dan nog meestal als het om typisch meisjesgedrag gaat in het eind praktijkscholen advies van de kontaktkommissie emancipatie in het eerste deel van dit artikel heb ik al aange staat een uitgebreide analyse van stone en chu geven dat de meeste kleuterleidsters sekserol ron 1976 8 doorbreking niet als een heet hangijzer ervaren didactiek methodiek aspecten van sekseroldoor zij hebben als mensen uit de praktijk een enor breking komen aan de orde bij de organisatie me invloed op studenten een opleiding die ernst van de activiteiten verdeling in de hoeken keuze maakt met gelijke onderwijskansen voor meisjes van materialen verhalen interactie tussen de kin en jongens moet dus ook de discussie onder de deren onderling en tussen leidster en de kinderen praktijkbegeleidsters

aanzwengelen een goed ini speciale aandacht moet er zijn voor het observe tiatief in deze richting is het organiseren van een ren van spelgedrag en het sekserolvrij aanbieden ivb cursus rond sekseroldoorbreking zoals op van speelleersituaties pri- jzen en afkeuren van ge enkele scholen is gebeurd daarnaast kan een in drag moeten los staan van de sekse van het kind stituut een na of bijscholingscursus sekseroldoor maar tegelijk zou bij meisjes jongensgedrag en breking in het pro- gramma opnemen in ieder ge bij jongens meisjesgedrag kunnen worden aange 33 moedigd kens trof ik de volgende passage aan zo kan bij nederlands zoals al eerder opgemerkt de meeste voorbeeld een zesjarige ineens interesse krijgen aan- dacht voor rolpatronen is er in de benadering voor ruimtevaart voor schepen voor dieren zijn van kinderliteratuur op het vlak van de beroeps woordenschat kan dan wellicht over deze onder voorbereiding past ook de analyse van gesprekjes wer- pen al vlug uitgebreider zijn dan die van zijn in de klas onder het vak nederlands waarbij ge ouders deze belangstellingsgebieden passen bij let wordt op het aan- deel van meisjes en jongens het traditionele beeld van jongens de verwijzing de specifieke onderwerpen waar ze over praten met zijn ligt dan voor de hand van de meisjes en of hoe ze daar door de leidster in gestimuleerd die dezelfde interesses kunnen hebben ont worden ook andere vormen van interactie ver breekt ieder spoor dienen een nauwkeurige beschouwing om even het zijn misschien details maar volgens mij is tuele seksestereotype communicatiepatronen te juist deze sluipende bevestiging mede bepalend ontdekken en in de eigen praktijk te vermij- den voor het beeld van en de verwachtingen omtrent op het niveau van de eigen vorming van studen de positie van meisjes en jongens in het onder ten kunnen de leerkrachten nederlands ingaan op wijs communicatiepatronen tussen studenten onder willie jansen en bientje sterringa schreven het ling hun verwachtingen ten opzichte van manne leerplan man vrouw rolverdeling voor pedagogi lijke deelne- mers aan een gesprek en eventuele sche academies cultureel maatschappelijke vor verschillen tussen discussies waar wel en waar ming nijmegen 1983 ze verza- melden uitste geen mannen bij betrokken zijn wat betreft bij kend materiaal en hebben dat verwerkt in een se voorbeeld richting geven van onderwerp veran rie gedeeltelijk vakoverschrijdende lessuggesties deren kritiek uiten en samenvattend een over uitdrukkelijk houden ze rekening met de beginsi zicht geven het lijkt erop dat mannen gewend tuatie van de studenten aan de opleidingen met zijn de leiding te nemen en dat vrouwen dat ge dit materiaal kunnen docenten cuma min- stens makkelijk aan ze overlaten natuurlijk vereist de vast individueel aan het werk gaan bespreking van dergelijke onderwerpen een veili ge sfeer en bereid- heid van studenten hun eigen projecten handelen ter discussie te stellen naar mijn idee op sommige scholen komt sekseroldoorbreking bereik je als docent zo n on- derling vertrouwen in het onderwijs aan de orde in een kortlopend alleen als je zelf je eigen ervaringen onhandig project waaraan verschillende vakken een bijdra heid en onzekerheid durft te tonen bijvoorbeeld ge leveren meestal fungeren leerkrachten die zich aan de hand van je aandeel in een docentenverga al in het onderwerp verdiept hebben of hiertoe dering de schroom die je zelf hebt gehad om je gemotiveerd zijn als motor eigen bijdrage aan vergaderingen e d serieus te het voordeel van zo n regelmatig terugkerend nemen kan studenten stimuleren

ook in dit op project is dat iedere student die de school verlaat zicht kritisch naar zichzelf en anderen te kijken tenminste enige notie heeft van de ideeën en ont het lezen van literatuur op het eigen niveau kan wikkelingen op dit gebied en van de manier waar een emanciperend karakter hebben als je studen op je in je onderwijs sekseroldoorbrekend aan het ten aanmoedigt boeken te kiezen waarin aspecten werk kunt gaan van bewustzijnsontwikkeling en ervaringen van toch kleven er ook bezwaren aan een dergelijke vrouwen een rol spelen de gebruikte theorieboe projectvorm de studenten zijn korte tijd inten ken moeten kritisch nagelezen worden op rolbe sief bezig met het onderwerp als t project afge vestigende tendenzen een bruikbaar boek als lopen is hebben ze dat gehad van het streven taaldidactiek voor de kleuterschool van de nij de verworven informatie te laten doorwerken in meegse werkgroep taaldidactiek benoemt leer vak inhouden komt vaak weinig terecht zo kun krachten aan de kleuterschool en de eerste klas nen er juist bij de studenten stereotypen ont sen van de lagere school als vanzelfsprekend met staan bovendien kan het onderbrengen van het kleuterleidster en onderwijzeres terwijl voor de thema man vrouwrollen in een project docenten leerkrachten in de hogere klassen de term onder het gevoel geven vrijgepleit te zijn van de nood wijzer wordt gebruikt en naar het hoofd conse zaak er in de eigen lessen aandacht aan te beste quent wordt verwezen met hij den want daar hebben we die week toch voor in taalontwikkeling van het kind van schaerla dan wordt het effect misschien wel averechts 34 als slechts enkelen zo n project dragen en ande traditionele rolverdeling wel mogen mannen van haar ren niet meer dan incidenteel meewerken zit het wat meer doen in het huishouden de scriptie komt tijdens het eindexamen ter sprake ma gevaar erin dat de informatiekloof tussen de riska zegt de stereotypen in de boekjes vreselijk te vin voortreksters en de rest van het team zich ver den de moeders altijd thuis de vaders aan het werk breedt buitenshuis de gepensioneerde gecommiteerde blijkt een project sekseroldoorbreking in het onder zich al een tijdje te hebben zitten opwinden opeens wijs vereist wil het kunnen slagen en doorwer slaat hij met zijn vuist op tafel en zegt ik vind dat moe ders thuis ho ren bij hun kinderen zolang die nog op ken in de lessen en het leerplan een scholing van school zijn hierop zegt mariska ja dat vind ik ook het hele docententeam of minstens een uitge breide voorbereiding waarbij alle docenten be perspectieven trokken zijn en waarin beschikbare informatie ondanks de recente ideeënonwikkeling rond individuele visies en aansluitingen bij de diverse vrouwvriendelijk onderwijs werken de meeste vakgebieden besproken worden opleidingen op de oude voet verder de enkelin gen die zich voor sekseroldoorbrekend onderwijs oneigenlijke effecten inzetten doen dit vaak geisoleerd en binnen de te constateren weerstanden bij studenten zoals muren van hun eigen klaslokaal voor hen blijft hierboven gesignaleerd vragen een zeer zorgvul voorlopig de grote vraag hoe je collega s en stu dige begeleiding leerkrachten dienen er rekening denten overtuigt van het belang van dit thema mee te houden dat hun machtspositie als beoor binnen de opleiding zij hebben behoefte aan deler es ertoe kan leiden dat studentes hen naar strategieën om het hele team erbij te betrekken de mond gaan praten ze ventileren de door de daarom moeten ook docenten aan de opleidin docenten gepropageerde opvattingen om zich van gen mijns inzien de gelegenheid

krijgen weerbaar een goed cijfer te verzekeren ter illustratie het heids cursussen te volgen nog al te vaak houden volgende voorbeeld docenten ook ik hun mond om niet weer in een eindeloze discussie verzeild te raken en of om mari s ka heeft een scriptie geschreven over sekseroldoor conflicten te voorkomen breking in prentenboeken ze heeft keurig de sek seste er is haast bij een meer structurele aanpak de reotypen in kinder b oeken zoal s genoemd in art ikel e n uit opzij en man vrouw maat s chappij brochures op een leerplannen voor de nieuwe pabo zijn op som rijt j e gezet en ge illustreerd aan een aa n tal prente n boe mige scholen al in een vergevorderd stadium het ke n de docente is duideli j k gecharmeerd door de ke uze zou zofide zijn om bij deze gelegenheid tot on van dit onderwe r p in eerd e re discu s sies heeft mariska derwijs vernieuwing sekseroldoorbreking buiten l aten bl ijken zelf niet zoveel moeit e te hebben met de beschouwing te laten 35 noren 1 er moet dan wel een parallelle ontwikkeling zijn van het doordringen van vrouwen in mannenberoe pen anders betekent zo n trend alleen maar dat er nog meer vrouwen uit de arbeidsmarkt verdwijnen 2 voor dit artikel heb ik informatie gebruikt uit onder andere jungbluth 1978 belo tt i 1977 en hollin ger verkleij 1982 zie hie rvoor de literatuuropga ve achterin dit nummer 3 zie het artikel van laurine ter keu rst ik ga niet z o maar naast een jongen zittent en de boekbesprekin gen en lee svoertjes in dit nummer 4 met dank aan jenny en aafke kleuterleidsters voor hun waardevolle ideeën en aan gerard en roy man nen voor hun kritisch meelesen 5 dit soo rt bezwaren kleeft vaker aan probleemboe ken ze confronteren kinderen met de moeite die volwassenen dikwijls hebben om niet gangbare ge dragsvorm e n als volwaardig of normaal te zien ook geestelijk gehandicapten worden meestal vanuit een kijk eens wat ze allemaal w e l kunnen beschreven en de hoofdpersoon verricht menigmaal een helden daad voordat zij hij volwaardig lid van de g ro ep wordt de voor de hand liggende vraag voor hoe lang⁷ blijft de luis terende kinderen onthouden natuurlijk kunnen probleemboeken een thema onder de aandacht van kleuters brengen vooral als zo n boek aansluit bij de moeilijk be spreekbare e rv aring van een van de kinderen of de hele groep kan het zin hebben een kinderboek aan te bieden waarin een der gelijke situatie zich voord oet een goede nabespre king en verwerking bijvoorbeeld in de vorm van een rollen of poppenkastspel is dan een vereiste het de winkel werd gesloten en ik ging met verhaal kan de nodige afstand scheppen en de kinde mijn fiets weer naar huis toen ik thuis was ren het gevoel geven dat hun problemen menselijk ging ik de ra men wassen toen kwam mijn zijn zonder dat ze gedwongen worden hun zieltjes bloot te leggen man thuis ik was nog eten aan het koken 6 zie de achterin dit nummer opgenomen kinderboe ik zette daarna de tafel op en gingen we ken eten 7 integratie voorbereiding basisonderwijs tegenwoor jacquelin e dig nascholing integratie basisschool n 18 geheten 8 eindadvies van de kontakkommissie emancipati e rijkspedagogische akademies en rijksopleidingen zo ik ga even door de kamer stoffen trala voor kleuterleidsters september 1982 in bijlagen p la totdat de bom valt tralala oh nee daar 95 l j stone churon beknopte ontwikkelingspsy heb je mina ba ze loopt altijd overal in te chologie amsterdam brussel agon elsevier 1976 snuffelen en roddelt over iedereen in dit advies staan ook lessuggesties voor verschillen de andere vakken ha marie heb je tijd om te kletsen nou als ik tijd maak

wat ze verder allemaal zei zal ik maar niet zeggen marielle robert en ik konden elkaar en we hadden al eens een paar jaar van te voren samen ge woond voor ik pi-et leerde kennen toen hadden we geelent een volgende dag een scheiding aan te vragen met piet en dat luk te toen trouwde robert en ik ankie 36